

Öz

Kentlerin okunabilir ve tanımlanabilir olması, kentlilerin aidiyet, güvenlik, sosyalleşme, yer-yön bulma gibi temel ihtiyaçlarının giderilebilmesi ve insan-çevre ilişkilerinin olumlu yönde geliştirilmesi adına gereklidir. Bir kentin söz konusu özellikleri içeren ve kentlilerin yaşam kalitesini arttıran nitelikli bir kent olup olmadığı, çevresel algı ve kentsel imge çalışmalarıyla ortaya konarak değerlendirilebilmekte ve gerektiğinde iyileştirmeler yapılabilmektedir. Bu nedenle çevresel algı çalışmalarının ampirik düzlemde geliştirilmesi ve yeni yaklaşım biçimlerinin uygulanması önemlidir. Bu araştırmada yöntem olarak durum çalışması (*case study*) gerçekleştirilmiş, İzmir kent merkezinin önemli yerleşimlerinden biri olan Karşıyaka çalışma alanı olarak seçilerek çevresel algısı çözümlenmiştir. Çalışmada anı, hafıza, duygu, düşünce ve davranışları oluşturan bilişsel (*cognitive*) ve duygusal (*affective*) algı süreçleri bütünde ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle literatür taraması ile araştırmanın kuramsal modeli ortaya konmuş, alan çalışmasında tesadüfi olarak seçilen katılımcılarla açık uçlu sorulardan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve Lynch'in bilişsel haritalama yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analiz edilmesiyle, çalışma alanı olarak seçilen Karşıyaka'nın çevresel algısı ve kentsel imgesi çözümlenmiş, kentsel potansiyelleri ve zayıflıkları ortaya konmuştur. Çalışmanın sonunda Karşıyaka'nın ticari, sosyal, rekreatif ve kültürel açıdan kentliler için nitelikli bir kent deneyimi sunan, çevresel imgelenebilirliği yüksek, kullanıcıları tarafından benimsenmiş, anlamlandırılmış, olumlu duygusal bağlar kurulan bir yerleşim yeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

Cities' legibility and definability are essential in order to satisfy citizens security, belonging, socializing and navigating needs and to provide a positive human-environment interaction. Moreover, an urban settlement can be evaluated and ameliorated through environmental perception and city image studies. In this scope, developing empirical environmental perception studies and applying new research approaches are crucial. In this paper, case study has been the method used and the research field has been determined as Karşıyaka, İzmir. Evaluating Karşıyaka's environmental perception holistically with cognitive and affective processes of perception which forms memory, emotions and behaviour is the main aim of the study. In this context, firstly the theoretical background has been established through literature research and then field research consisting semi-structured interviews including open-ended questions and cognitive mapping has been done with participants chosen by random sampling. Analysing the data derived from this research, Karşıyaka's environmental perception and city image, thus its potentials and weaknesses have been revealed. It is concluded that Karşıyaka is qualified,

İzmir-Karşıyaka'da Çevresel Algıyı Çözümlemeye Yönelik Bir Araştırma

İD Ayşe İmre Özgen

Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı

İD İlknur Türkseven Doğrusoy

Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı

Başvuru tarihi/Received: 25.07.2019, Kabul tarihi/Final Acceptance: 11.01.2020

1. Giriş

Kentlilerin tüm bireysel ve sosyo-demografik farklılıklarına rağmen bir araya gelerek sosyalleştikleri ve yaşamlarını sürdürdükleri bir alan olarak tanımlanan kentlerde (Milgram, 1970, 1461), bir arada yaşama olgusunun sağlıklı olarak gerçekleştirilebilmesi için nitelikli bir kentsel tasarım son derece önemlidir. Kentsel mekânın algılanabilir ve imgelenebilir olması ve “yerin” olumlu deneyimler sunması, insan-çevre ilişkileri adına kentsel tasarımın niteliği açısından önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır (Lynch, 2018, 3; Yazıcıoğlu Halu, 2010, 56). Nitelikli bir kentsel tasarım, tasarımcıyla kullanıcı arasında olumlu ilişkiler kuran, tanıdıklık ve güven hislerini destekleyen, kolayca hareket etmeyi sağlayan okunaklı ve imgelenebilir kentler ve olumlu bir çevresel algı ile mümkün olabilir (Gärling ve Golledge, 1989; Lynch, 2018, 3-5). Çevresel algının, duyular aracılığıyla toplanan bilginin kişisel, psiko-sosyal ve kültürel özellikler ve geçmiş deneyimlerin süzgecinden geçirildiği, bilişsel ve duygusal olarak işlenerek mekânlara anlamlar yüklendiği, çeşitli duygusal ve davranışsal tepkiler oluşturan çok bileşenli karmaşık bir süreç olduğundan bahsedilebilir (Ittelson, 1978; Nasar, 1998, 1). Algılanan mekân ile kişi arasındaki iletişimde ortaya çıkan duygular, davranışlar ve mekana yüklenen

anlamlar, görsel öğelerle birlikte kentsel imgeyi oluşturmaktadırlar (Lynch, 2018, 3-7). Bu anlamda bilişsel ve duygusal süreçleri bir bütün olarak dikkate alan çevresel algı ve kentsel imgeleme araştırmanın ampirik çalışmaları sayesinde kentli ile bütünleşen ve kentli tarafından anlaşılabilen nitelikli kentsel mekânların tasarlanması mümkün olabilmektedir (Gärling ve Golledge, 1989, 203; Ittelson, 1978).

Bu çalışmada amaç, Lynch'in görsel duyu-ları öne çıkaran İmgelenebilirlik Teorisi'ni çok duyulu kentsel mekan algısına doğru genişletmek ve İzmir kentinin önemli kıyı yerleşimlerinden biri olan Karşıyaka'nın çevresel algısını bilişsel ve duygusal tüm boyutlarıyla birlikte inceleyerek çözümlenektir. Bu kapsamda öncelikle çevresel algı ve kentsel imge olguları açıklanmış, sonrasında, elde edilen bilgilere dayanarak çalışmanın kuramsal alt yapısı oluşturulmuş ve Karşıyaka'da bu kuramsal altlığa göre yapılandırılan bir alan çalışması gerçekleştirilmiş ve Karşıyaka'nın çevresel algısı çözümlenmiştir.

2. Çevresel Algılama ve Kentsel İmgeleme

Fiziksel olarak kent Milgram (1970, s. 1461) tarafından, çok sayıda insanın heterojen bir şekilde bir arada yaşadığı ve yaşayanlar için çeşitli anlamlara sahip sokak ve yapılar yığını olarak tanımlanırken, sosyal açıdan Schulz'a (1980) göre kent insanların

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

bir araya gelmesi için çok çeşitli seçenekler ve dolayısıyla seçme özgürlükleri sunan canlı bir mikrokozmoz” dur. Bunun yanı sıra kentler; var olan tarihsel izlere her geçen gün yenilerinin eklendiği, kullanıcıların kendi geçmiş düşünce ve deneyimlerini kamusal mekân kullanımlarına yansıttıkları, kültürel, fiziksel ve sosyal anlamlarda sürekli gelişen dinamik yapılara sahiplerdir (Sağsöz ve Al, 2013, 92; Yazıcıoğlu Halu, 2010, 25; Uz ve Uz, 2017, 723). Kentler, sadece fiziksel çevre ve burada yaşayan insanlardan ibaret değildir. İnsan ve çevresi arasında görülemeyen ancak hissedilen bir ilişki vardır ve bu ilişki aracılığıyla oluşan davranışlar kentin şekillenmesinde oldukça etkili olmaktadır (Lewin, 1951). İnsan-çevre ilişkisinin incelendiği çevresel algıya yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesiyle kentsel çevrelerin kullanıcıları tarafından nasıl algılandıkları ve kullanıldıkları olumlu ve olumsuz yönleriyle ortaya çıkarılabilmekte, böylelikle elde edilen veriler doğrultusunda çeşitli düzenlemeler ve planlamalar gerçekleştirilerek daha nitelikli çevrelerin tasarlanması da mümkün olabilmektedir (Gärting ve Gollledge, 1989, 203).

Çevresel algı bilişsel boyutlar ve diğer psikolojik süreçlerle beraber işleyen çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir (Ittelson, 1973). İlk aşama çevreden duyu organları yoluyla bilgi edinmektir. Ayna ve Domaniçli duyuyu, insanların gerçekliğe bağlanmasını sağlayan, duyu organları olarak işleyen, duyu organları vasıtasıyla çevreden elde edilen ancak henüz herhangi bir işlemden geçmemiş ham bilgi olarak tanımlanmaktadır (2011, 2). Mekân algısı söz konusu olduğunda, görme, işitme, dokunma, tatma ve koklama olarak beş duyunun devreye girdiği ancak tüm bu duylar içerisinde en baskın olarak görme duyusunun öne çıktığı bilinmektedir (Lefebvre, 2002; Pallasmaa, 2018, 19). Çevreden duyuşsal olarak edinilen bilginin yaklaşık %80’i görseldir ve beyin aktivitelerinin üçte biri görme ile alakalıdır; bu bakımdan görme duyusunun baskınlığı pek de şaşırtıcı değildir (Arnheim, 2018; Eagleman, 2013). Ancak görme duyusunun öne çıkması, diğer duyların yok sayılması anlamına gelmemelidir zira

mekansal deneyim tüm duylara hitap eder ve çoklu duyuşsal deneyim gözardı edildiğinde monotonlaşan, derinliğini kaybeden bir mekânsallaşmayla karşı karşıya kalınmaktadır (Lefebvre, 2002; Pallasmaa, 2018, 12; Türkseven Doğrusoy, 2017, 137). Ayrıca, mekan algısının beş duyuya sınırlı olmadığına dair birçok çalışma bulunmaktadır. Gibson (1966), duyların sadece bilgi çeken basit mekânizmalar olduğunu reddederek aslında bir arada var olan ve çalışan görsel, işitsel, tat-koku sistemi, temel yön bulma sistemi ve dokunsal (*haptic*) sistem olmak üzere beş duyuşsal sistem olduklarından bahseder (1966). Lange, temel beş duyuya kinestetik ve denge sistemini ekleyerek aslında çevrenin yedi duyu aracılığıyla duyumsandığını ileri sürmektedir (2005, 4). Steiner ise dokunma, tatma, görme, koklama, işitme, yaşam, hareket, denge, ısı, konuşma, düşünme ve benlik olarak toplamda en az on iki adet duyunun varlığından söz eder (1981, 12).

Çevresel algının ikinci aşamasında iç içe geçmiş olarak bilişsel (*cognitive*) ve duyuşsal (*affective*) süreçler devreye girer. Bilişsel süreç, duylarla elde edilen ham bilginin Rapoport’un “adlandırma, sınıflandırma ve düzenleme mekanizması” olarak tarif ettiği sistemden geçerek çevreye dair anlamların oluşturulma sürecidir (Lynch, 2018; Rapoport, 1977). Bilişsel süreçte kişilerin kişisel özellikleri, değerleri, beklentileri, deneyimleri, kültürel geçmişi ve psiko-sosyal durumu gibi faktörler oldukça etkili ve önemlidir (Ittelson, 1978; Lang, 1994, 26; Lynch, 2018, 1; Nasar, 1998, 1; Rapoport, 1977). Bu faktörlerin varlığı her kişinin kendi algı çerçevesini özne kılmaktadır (Ittelson, 1978). Algıyı etkileyen önemli faktörlerden biri psiko-sosyal öğeler olarak düşünülebilir; bu öğeler Maslow’un (1954) ortaya koyduğu üzere fizyolojik, güvenlik, aidiyet, statü, sosyalleşme, kendini gerçekleştirme gibi gereksinimlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bir diğer önemli faktör ise geçmiş deneyimlerdir. Algı, bir yerin görülmesi veya tanımlanmasından farklı olarak, duyumsanan uyaranla daha önceki karşılaşmaların varlığı veya yokluğuyla alakalı olarak basit bir gözlem yerine yeni

imageable, embraced, sensed, positively perceived and used urban space which provides a fulfilling urban experience in commercial, social, recreative and cultural terms for its users.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Karşıyaka, Kamusal Alan, Çevresel Algı, Kentsel İmge, Bilişsel Haritalama

Keywords: İzmir, Karşıyaka, Environmental Perception, Environmental Image, Cognitive Mapping

bir keşif olarak tanımlanabilmektedir (*Inceoğlu, 2010, 83; Selçuk ve Türkseven Doğrusoy, 2016, 327*). Sonuçta bilişsel aşamalardan geçen çevresel bilgi, kişinin çevresine kendine göre bir anlam yüklemesini ve bu sayede çevrenin tanıdıklaşmasını, benimsenmesini ve dolayısıyla kimliğinin oluşmasını sağlar (*Karakuş, 2007*).

Bilişsel (*cognitive*) süreçle iç içe olarak algılama sürecinin bir diğer boyutu olarak duygusal (*affective*) süreç ortaya çıkmaktadır. Bir mekânın benimsenmesi ve kullanılmasının önemli sebeplerinden biri Mehrabian ve Russell (*1974*) tarafından Uzaklaşma-Yakınlaşma Teorisi'nde (*Avoidance-Approach Theory*), kişilerde o mekâna karşı oluşan duygusal bağlar (*affective behaviour*) olarak tanımlanmıştır. Teoriye göre, mekânla kullanıcı arasındaki ilişki memnuniyet (*pleasure*), coşku (*arousal*) ve baskınlık (*dominance*) olmak üzere üç temel boyutta açıklanmaktadır. Memnuniyet; kişinin mekândaki mutluluk-mutsuzluk aralığını, coşku; heyecan duyma-sıkılma aralığını, baskınlık ise mekânın baskıncı-özgürlük aralığını belirten boyutlar olarak belirtilir (*Bakker, Van der Voordt, Vink ve De Boon, 2014, 407-408*). Mekânla kurulan ilişkide duygusal süreç önemli olmakta, olumlu duygular ortaya çıktığında mekâna yaklaşma (*approach*), olumsuz duygular oluştuğunda ise mekândan kaçınma (*avoidance*) davranışı gelişmektedir (*Mehrabian ve Russell, 1974*). Dolayısıyla kişilerin bir mekânla ilişkili olumlu ya da olumsuz duyguları mekânla kurdukları ilişkinin niteliği hakkında önemli bir gösterge olmaktadır.

Çevresel algıya bağlı olarak gelişen kentsel imgelem süreci Kevin Lynch Kent İmgesi (*2018*) adlı çalışmasında görsel duyunun belirleyici olduğu İmgelenebilirlik Teorisi (*Imageability Theory*) ile açıklamaktadır. Lynch, kentsel imgelem sürecini, yaşanan çevrede fiziksel olarak görülen görüntülerin zihinsel süreçlerle anlamlandırılarak ayırt edilen ve odaklanılan imgeler haline gelmesi ve bu imgelerle çevreye ilişkin görsel ipuçlarının oluşturulması ile açıklamaktadır (*2018, 9, 147*). Lynch, kentsel imgelerin ayırt edici fiziksel özelliklerin dışavurumu olmasının yanı sıra; kişilerin yer-yön bul-

masında, çevreyi çabuk öğrenmesi ve hatırlamasında, daha hızlı ve kolayca hareket etmesinde ve kentin kullanıcıları tarafından benimsenmesinde çokça etkili olduğunu, bu sebeple kentsel tasarımda kentsel imge olgusunun ciddiyetle dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir (*2018, 3-5*).

Nitelikli bir kentsel imge; kimlik, strüktür ve anlam olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır (*Lynch, 2018, 8*). Bu üç bileşene sahip olan imgeler; kentin okunabilirliği, tanımlanabilirliği ve kişilerin o mekânda aidiyet, güvenlik, sosyalleşme gibi temel ihtiyaçlarını giderebilmesini sağlayan, sahiplenilen ve kullanılan, nitelikli kentsel mekânların oluşmasını sağlamaktadır (*Lynch, 2018, 4-5*). İlk bileşen olarak kimlik, Lynch tarafından bir varlığı diğer varlıklardan ayıran ve onun özgünlüğünü, biricikliğini simgeleyen olgu olarak tanımlanmıştır. İkinci bileşen olan strüktür; kentin insan eliyle yapılmış-yapılaşmış çevresinde görülen yollar, sınırlar/kenarlar, bölgeler, düğüm/odak noktaları ve işaret öğelerinden oluşmaktadır (*2018, 8*). Yollar; sokak ve cadde gibi hareket alanlarıdır, çevresel imgelerde en belirgin olanlarıdır, sınırlar/kenarlar; farklı özellikteki bölgeleri ayıran çizgisel elemanlardır; bölgeler; benzer karakterdeki alanların bir araya gelmiş halidir, düğüm/odak noktaları; kentlerdeki toplanma alanlarıdır ve son olarak işaret öğeleri; kentteki referans noktaları olarak tanımlanabilir (*Lynch, 2018, 52-53*). Benzer biçimde Appleyard da kentsel imgelerin oluşturulması için en verimli bilgi toplama yönteminin sıklıkla kullanılan akslar ve çevreler olduğunu belirtmiştir (*1976*). Son bileşen olan anlam, kişilerin çevresel algıları sonucunda mekânlara fiziksel ve duygusal olarak yükledikleri simgesel değerlerdir (*Lynch, 2018, 9*). Rapoport'un da belirttiği gibi anlamla ilişkili olan kimlik, kişilerin o çevredeki tanıdıklık hissini sağlamasıyla aidiyet ve güven ihtiyacını karşılayan en önemli etmendir (*1977*). Dolayısıyla bir kentsel alanın kullanıcıları için hangi açıdan önemli olduğu, hangi bileşenlerinin öne çıktığı, günlük hayatlarında hangi kentsel öğeleri kullanıp o yerle ilgili ne gibi hisler beslediğine dair verilerin elde

edilmesi çok duyu kentsel deneyime ve kentsel imgeleme dair çıkarımların yapılmasını mümkün kılabilir.

Sonuç olarak, çevresel algıyı çok duyu biçimde çözümlerken, Lynch'in görsel duyuyu ve bilişsel boyutu (*cognitive*) öne çıkaran İmgelenebilirlik Teorisi'nin yanı sıra, çevresel algıdaki duygusal (*affective*) boyutları vurgulayan Mehrabian ve Russell'in Duygulanım Teorisi'nden de yararlanılarak, çalışmanın çok duyu kentsel deneyimle çevresel algısına ilişkin kuramsal modeli oluşturulmuştur. Bu modele göre yapılandırılan alan çalışmasında duyguları ve mekana ilişkin yakınlaşma ve uzaklaşma davranışını ölçmek üzere açık uçlu sorulardan kurulu bir görüşme

gerçekleştirilmiş, bu görüşmede aynı zamanda Lynch'in İmgelenebilirlik teorisi kapsamında "Bilişsel Haritalama" yöntemi kullanılmıştır (*Şekil 1*).

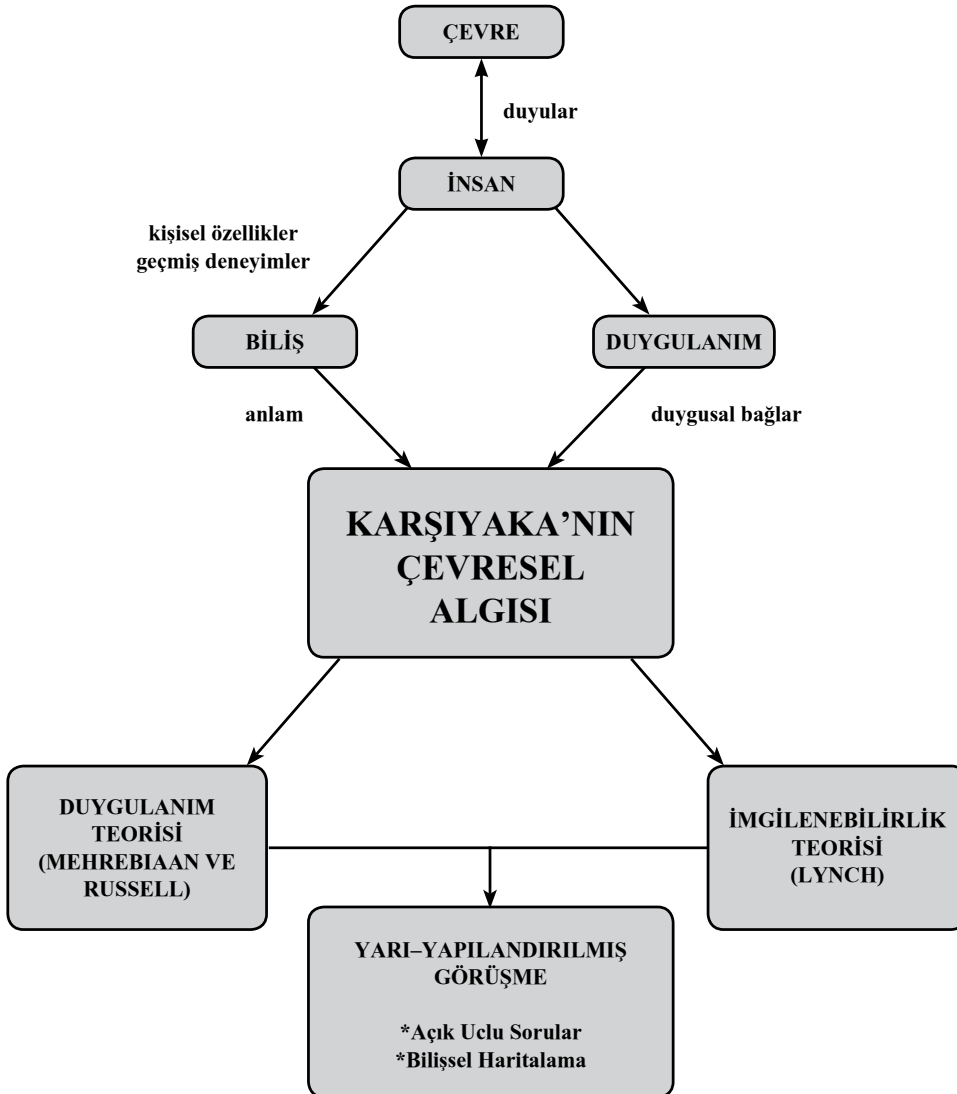
3. Karşıyaka'nın Çevresel Algısı

3.1 Çalışma Alanı

3.1.1. Karşıyaka'nın Konumu

Alan araştırmasının gerçekleştirildiği Karşıyaka ilçesi, Türkiye'nin batısında yer alan İzmir Körfezinin kuzey kıyısında konumlanan bir yerleşim alanıdır (*Şekil 2*). Komşu ilçeleri; Menemen, Çiğli, Bornova ve Bayraklı ilçeleridir. Kuzeyinde Yamanlar Dağı ve güneyinde deniz ile sınırlanan Karşıyaka'da sahil yolu, banliyo tren hattı (*İzban*), Anadolu Caddesi ve İzmir Çevre-

Şekil: 1
Çalışmanın kuramsal modeli.

Şekil: 2
Çalışma alanının konumu.

yolu ana ulaşım akslarını oluşturmaktadır. Bu aksların arasında gelişen kentsel yapıda çoğunlukla konut alanlarının bulunduğu görülmektedir.

3.1.2. Karşıyaka'nın Tarihçesi

Karşıyaka eski adıyla Kordelya 19. yüzyıla tarihlenen bir yerleşim olup (Erdoğan, 2012, 39; Tanaç Kiray, 2006, 40), ilk yerleşim yerleri kıyı şeridi ve iç kısımda olmak üzere iki farklı bölgede görülmüştür. İç kısımdaki ilk yerleşim Türkler'in yerleştiği bölge olan Soğukkuyu'dur (Sormaykan, 2008, 15). Kıyı şeridi yerleşimi ise; bir ticaret kenti olan İzmir'de ticaretle zenginleşen ve çoğunluğu yabancı kökenli Levantenlerin yazlık köşklerinin bulunduğu, bir sayfiye yeri olarak gelişmiştir (Bahtiyar Karatosun ve Olgun, 2017, 55-56; Erdoğan, 2012, 39). Bu köşkların ön tarafında denize kadar uzanan bir kamusal alan bulunmakta, bu alan bazı bölgelerde köşk sakinlerinin denize

Şekil: 3
Karşıyaka deniz banyoları, Bahtiyar Karatosun ve Olgun, 2017.

girmesi ve komşularıyla sosyalleşmesi için oluşturulan, dönemin önemli sembollerinden ve yarı özel alan olarak kullanılmasına rağmen Karşıyaka kıyı kamusal alanının ilk örneğini oluşturan deniz banyolarıyla bölünmektedir (Bahtiyar Karatosun ve Olgun, 2017, 57; Erdoğan, 2012, 39) (Şekil 3).

20. Yüzyılın başlarına gelindiğinde, Yunan işgali ve Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda İzmir çok büyük bir yangın geçirerek büyük ölçüde harap olmuştur. Her ne kadar Karşıyaka bu yangından pek etkilenmemiş olsa da, hem İzmir'in genel durumu, hem de sonrasındaki mübadele sebebiyle yaşayan nüfusun azalması Karşıyaka'daki kentsel ve sosyal hayatı oldukça kötü etkilemiştir (Sormaykan, 2008, 19). Bunun sonucunda; kentin yapısına, gelişimine ve değişimine öncülük eden savaş ve mübadele gibi siyasi ve idari etmenler, Karşıyaka'yı çok kültürlü ve hareketli sosyal hayata sahip bir sayfiye bölgesi olmaktan çıkarmış (Karadağ ve Turut, 2013, 35), çok kültürlülüğün ve sosyal hayatın azalarak devam ettiği, konut ve iş yerlerinin çoğaldığı bir 'sürekli yaşam alanı' haline getirmiştir (Tanaç Kiray, 2006, 40). Geç Osmanlı döneminde özel alan olarak kullanılan ancak önemli bir sosyal mekân olan deniz banyolarının tam olarak Erken Cumhuriyet döneminde kamusal kullanıma açıldığı görülmektedir (Erdoğan, 2012, 41). Bunlara ek olarak, sosyal odakları oluşturan gazino, çay bahçesi, açık hava sinemaları gibi kamusal alanlar kıyı şeridinde ortaya çıkmıştır (Bahtiyar Karatosun ve Olgun, 2017, 59). 1950'ler ve sonrasına gelindiğinde ise sanayileşmenin de etkisiyle büyük göç alan Karşıyaka'da kentsel doku da değişime uğramış, yazlık köşklar yerine yüksek hacimde konutlar ve ticari yapılar inşa edilmiş, kıyı şeridi doldurularak genişletilmiş, deniz kirliliği sebebiyle deniz kullanımı sınırlanmış, dolayısıyla gündelik yaşam değişikliğe uğrayarak sosyal hayat kıyı kesimden iç kesimlere doğru yayılmıştır (Bahtiyar Karatosun ve Olgun, 2017, 61; Erdoğan, 2012, 41; Sormaykan, 2008, 21).

Günümüzde Karşıyaka, sanayileşmenin çevre ilçelere yayılmasının da etkisiyle, İzmir'in konut alanları yoğun olan en büyük ilçelerinden biridir (İzmir Ticaret Odası [İZTO],

bi). Ulaşımaya bakıldığında Karşıyaka'da çevreyolu, Altinyol ve İzmir Çevreyolu gibi karayolu olanaklarının yanısıra; İzban, tramvay ve deniz yoluyla ulaşımın oldukça yoğun ve kolay olduğu görülmektedir. Ulaşımın kolay ve çok seçenekli olması, insan sirkülasyonunu artırarak ilçenin günlük yaşamda hareketli ve yoğun bir kentsel deneyim yaratmasının en önemli sebeplerinden biri olarak görülebilir. Ayrıca açık hava tiyatroları, parklar, sosyal tesisler, sahil dolgununun yenileme çalışmalarıyla rekreatif alana dönüştürülmesi gibi uygulamalar, Karşıyaka'nın geçmişindeki hareketli sosyal hayatın ve kıyı kullanımının kent belleğindeki yerinin korunmasını ve günümüze kadar uzanmasını sağlamaktadır (Sormaykan, 2008, 22).

3.2 Çalışmanın Yöntemi

Çevresel algıyı çok boyutlu çözümlemeye dönük kurgulanan bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması (case study) kullanılmıştır. Çalışma alanı ise tarihsel arka planı, ulaşım bağlantıları ve kıyı kullanımı ile zengin bir altlık oluşturması sebebiyle İzmir-Karşıyaka olarak seçilmiştir. Farklı kullanıcı profilleri içermesi nedeniyle alan çalışması Karşıyaka'nın farklı coğrafi bölgelerinden Bostanlı Çarşı tramvay durağı, Mavişehir Balıkçı Barınağı ve Alaybey İzban durağı çevresinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, 2018 yılının Kasım ayında iki gün hafta sonu iki gün haftaiçi olmak üzere toplam dört gün içinde tamamlanmıştır. 22 kişiden oluşan örneklem grubu belirtilen çalışma alanlarında raslantısal olarak seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak açık uçlu sorular ve bilişsel haritalama bölümlerinden oluşan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme ve bilişsel haritalama yöntemleri çevresel algı çalışmalarında sıklıkla kullanılan veri toplama yöntemleridir (Lynch, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2013, 147). Görüşme, kişilerin hisleri, kişisel özellikleri, deneyimleri, görüşlerine dair detaylı bilgi edinmek için etkili bir yöntem olmakla beraber, yanlılığı ve yönlendiriciliği engellemek adına belirli bir form doğrultusunda yarı yapılandırıl-

mış olarak uygulanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 150-151). Bilişsel haritalama terimi ise ilk kez Tolman (1948) tarafından mekânlara ilişkin bilgilerin zihinlerde haritaya benzer bir yöntemle depolandığını bulmasıyla kullanılmıştır (aktaran Gollidge, 1999, 15). Ancak bilişsel haritalar kapsamlı olarak Downs ve Stea (1973) tarafından bir kişinin günlük yaşantısındaki çevresine dair bilgi edinmesi, kodlaması, depolaması, anımsaması ve çözümlemesini sağlayan bir dizi psikolojik dönüşümden oluşan bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Alan araştırmasında yapılan görüşmelerde ilk olarak katılımcılara açık uçlu sorular sorularak öncelikle yaşları, öğrenim durumları, ikamet yerleri gibi demografik bilgiler elde edilmiştir. Daha sonra, Karşıyaka'yı ziyaret etme sıklığı, ziyaret sebebi, ulaşım yöntemleri gibi sorular yöneltilerek Karşıyaka'ya karşı hangi davranış biçimi geliştirdikleri Mehrabian ve Russell'in Uzaklaşma-Yakınlaşma Teorisi bağlamında incelenmiştir. Alınan bu bilgilerden sonra, kullanıcılardan Karşıyaka dendiğinde akıllarına gelen öğeleri, Karşıyaka hakkındaki olumlu ve olumsuz düşünceleri ve duyguları, ve Karşıyaka'daki referans noktaları olarak gördükleri yerleri sıralamaları istenerek sahip oldukları Karşıyaka algısının bilişsel ve duygusal boyutu araştırılmıştır. Açık uçlu soruların ardından, katılımcılardan Karşıyaka'ya dair bir harita çizmeleri istenerek çevresel algının bilişsel boyutu Lynch'in ortaya koyduğu kentsel strüktürdeki görsel bileşenler (yol, sınır, bölge, düğüm noktası ve işaret öğeleri) bağlamında çözümlenmeye çalışılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek frekans dökümleri elde edilmiş ve bulgular tartışılarak yorumlanmıştır.

3.3 Alan Araştırmasıyla Elde Edilen Bulgular

3.3.1 Demografik Bilgiler

Elde edilen veriler analiz edildiğinde örneklem grubunun çoğunluğunun üniversite mezunu, genç ve orta yaş aralığında yer alan, çoğunlukla özel sektör ve kamu çalışanlarından oluştuğu görülmektedir. Grupta Karşıyaka'da ikamet edenler çoğunlukta (%59.1) olmasına karşın farklı yerleşimlerde

Tablo: 1
Örneklem grubunun özellikleri.

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Yaş	0-20	1	4.5
	20-40	6	27.3
	40-60	9	40.9
	60+	6	27.3
	Toplam	22	100
Cinsiyet	Kadın	16	72.7
	Erkek	6	27.3
	Toplam	22	100
Öğrenim	İlkokul	3	13.7
	Ortaokul	1	4.5
	Lise	5	22.7
	Üniversite	12	54.6
	YL/DR	1	4.5
	Toplam	22	100
	Meslek	Özel Sektör	7
Yeme-İçme Sektörü		5	22.7
Eğitim Sektörü		5	22.7
Ev Hanımı		3	13.7
Sağlık Sektörü		2	9
Toplam		22	100

ikamet edenlerin oranı da azımsanmayacak miktardadır. Ancak Karşıyaka dışında ikamet edenlerin çoğu ya Karşıyaka'da çalışmakta ya da geçmişinde Karşıyaka'da yaşamış olduğu için bölgeyi günlük hayatlarında hala aktif olarak kullanmaktadırlar.

3.3.2 Karşıyaka'daki Ziyaret Davranışına İlişkin Sonuçlar

Karşıyaka'yı ziyaret etme durumuna bakıldığında, katılımcıların %59.1'inin Karşıyaka'yı sıklıkla (haftada 3-7 kere) ziyaret ettiği görülmektedir (Tablo 2). Bu gruptaki katılımcıların çoğu Karşıyaka'da ikamet edenlerden, geri kalanı ise Karşıyaka'da çalışanlardan oluşmaktadır. Haftada bir iki kez ziyaret eden katılımcılar, çoğunlukla

çalışan ve haftasonları sosyalleşmek veya alışveriş yapmak için Karşıyaka'yı ziyaret edenlerdir. Ayda bir ve nadiren ziyaret eden katılımcıların ise Karşıyaka'dan oldukça uzakta ikamet eden ve çalışan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Özetle, çalışmadaki katılımcı grubunun Karşıyaka'yı günlük yaşantısına çokça dahil etmiş, dolayısıyla çalışmada çevresel algı çözümlemesi açısından çevresel deneyimi fazla olan kişilerden oluştuğu söylenebilir.

Katılımcıların Karşıyaka'da ziyaret ettikleri yerlere bakıldığında %25 oranla en sık ziyaret edilen yerin Karşıyaka Çarşısı, ardından da %16.6 oranla Mavibahçe AVM ve %14.5 oranla sahil olduğu görülmüştür

Tablo: 2
Karşıyaka'nın ziyaret edilme sıklığı frekans dağılımı (%).

Ziyaret Sıklığı	Frekans (N)	Yüzde (%)
Sıklıkla / Haftada 3-7 kere	13	59.1
Haftada 1-2 kere	5	22.7
Ayda Bir	1	4.5
Nadiren / Birkaç Ayda Bir	3	13.7
Toplam	22	100

Ziyaret Edilen Yerler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Karşıyaka Çarşı	12	25
Mavibahçe	8	16.6
Sahil	7	14.5
Bostanlı Çarşı	5	10.4
Ege Park Mavişehir	4	8.3
Bostanlı İskele	2	4.2
Balıkçı Barınağı	2	4.2
Bostanlı Kafeler	2	4.2
Bostanlı Barlar Sokağı	1	2.1
Karşıyaka İskele	1	2.1
Öğretmenevi	1	2.1
Yamanlar Dağı	1	2.1
Örnekköy Seyir Tepesi	1	2.1
Bostanlı Pazaryeri	1	2.1
Toplam	48	100

Tablo 3
Örneklemin Karşıyaka'da ziyaret ettiği yerlerin frekans dağılımı (%).

(Tablo 3). Birkaç katılımcı soruların sadece Karşıyaka Çarşı ile ilgili olduğunu düşünmüş, görüşmenin tüm Karşıyaka ilçesini kapsadığı belirtildiğinde ise bir katılımcı "Benim için Karşıyaka demek Çarşı demek." şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Ziyaret edilen yerlere verilen cevaplarla ziyaret nedeni sorulduğunda verilen cevaplara bakıldığında aralarında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir (Tablo 4). En çok ziyaret edilen yerlerin çarşılar ve AVM'ler olmasıyla doğru orantılı olarak en önemli ziyaret nedeninin de %21.9 oranla alışveriş olduğu görülmekte, bunu %17.2 ve %15.6 oranlarla sosyalleşme ve yeme-içme aktiviteleri takip etmektedir.

3.3.3 Karşıyaka'nın Çevresel Algısına İlişkin Sonuçlar

Örneklem grubu ile yapılan görüşmelerde, kişisel özelliklere ve Karşıyaka kullanımına dair sorulardan sonra, katılımcıların Karşıyaka dendiğinde akıllarına gelenleri ifade etmeleri istenmiştir. Böylece Lynch'in İmgelenebilirlik Teorisi'nde (*Imageability Theory*) bahsettiği kimlik ve anlam olgularının Karşıyaka özelliğinde incelenmesi ve Karşıyaka'nın kullanıcıları tarafından hangi yönleriyle öznelendirildiği, belleklerinde yer ettiği ve imgeleşerek anlamlandırıldığı ortaya konmak istenmiştir. Alınan cevaplar fiziksel ve sosyal olmak üzere iki boyuttan oluşan çevresel bileşenler ile

Ziyaret Nedeni	Frekans (N)	Yüzde (%)
Alışveriş	14	21.9
Sosyalleşmek	11	17.2
Yeme-içme	10	15.6
Gezmek	8	12.5
Yürüyüş	7	10.9
İş	7	10.9
Rahatlama	2	3.1
Resmi kurumlar	3	4.8
Kültür-Sanat Aktiviteleri	2	3.1
Toplam	64	100

Tablo 4
Karşıyaka'yı ziyaret etme nedenlerinin frekans dağılımı (%).

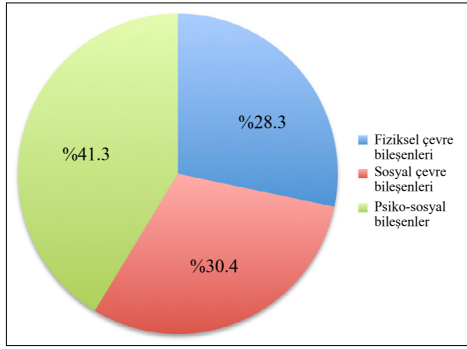
Tablo: 5
Karşıyaka ile ilişkilendirilen öğelerin dağılım oranları (%).

psiko-sosyal bileşenler olmak üzere toplam üç kategori altında kodlanmıştır (Tablo 5).

Karşıyaka denince akla gelenlerin gruplandırıldığı üç kategorinin dağılım oranlarına

bakıldığında, Şekil 4'te da görüldüğü üzere duygusal aktarımların çoğunlukta olduğu psiko-sosyal bileşenlerin %41.3 oranıyla öne çıktığı görülmektedir. Psiko-sosyal

			Akla Gelenler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Çevresel Bileşenler	Fiziksel Çevresel Bileşenler	Coğrafi	Sahil Şeridi	9	22.5
			Deniz	5	
			Çarpık Yapılaşma	4	
			Karşıyaka İskelesi	2	
		Ticari	Karşıyaka Çarşısı	5	9
			İş	2	
			Bankalar	1	
		Ulaşım	Fayton	2	5.6
			Ulaşım Aktarma Merkezi Olması	2	
	Vapur		1		
	Ekolojik	Palmye	1	1.1	
	Sosyal Çevresel Bileşenler	Sosyal Hayat	Canlı Sosyal Hayat	4	5.6
			Tiyatro	1	
		İnsanlar	Seçkin İnsanlar	3	4.5
			Esnaflar	1	
		Çeşitlilik	Kalabalık	2	3.3
			Aşırı Kozmopolitlik	1	
	Toplam			46	51.6
Psiko-Sosyal Bileşenler	Aidiyet-Bellek	Eski İzmir Nostaljisi	5	21.4	
		KSK	5		
		35.5	5		
		Aidiyet	2		
		Atatürk	1		
		Demokrasi	1		
	Duygusal (olumlu)	Rahatlık	5	24.8	
		Güvenlik	4		
		Huzur	3		
		Dostluk	3		
		Coşku	2		
		Mutluluk	2		
		Özgürlük	1		
		Temizlik	1		
		Sıcakkanlılık	1		
	Duygusal (olumsuz)	Düzensizlik	1	2.2	
		Kasvet	1		
	Toplam			43	48.4
Ana Toplam			89	100	

bileşenleri %30.4 oranıyla sosyal çevre bileşenleri ve %28.3 oranıyla fiziksel çevre bileşenleri takip etmektedir. Dağılım oranlarının birbirine oldukça yakın olması Karşıyaka'nın çok boyutlu bir algılama sürecine olanak veren yapıda bir kentsel mekân olduğu çıkarımına varılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu dağılım oranlarının çevresel algıda bilişsel (*cognitive*) ve duygusal (*affective*) süreçlerin önemini de ortaya koyduğu söylenebilir.

Karşıyaka'nın geçmişten bugüne en önemli imgelerinden biri olan deniz, sahil şeridi ve Karşıyaka Çarşısı'nın fiziksel çevreye ait bir bileşen olarak hafızada en fazla yer alması ile günümüzde de çevresel algıdaki imgeselliğini ve anlamını koruduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra canlı sosyal hayat ve seçkin insanlar sosyal çevre boyutunda, Karşıyaka Spor Klubü (*KSK*) - 35.5 gibi önemli kentsel bellek öğeleri ve rahatlık, güvenlik ve huzur gibi duygular ise psiko-sosyal boyutta Karşıyaka ile bağdaştırılan kimlik özellikleri olarak öne çıkmaktadır.

Katılımcılara Karşıyaka'da sevdikleri ve sevmedikleri özelliklerin neler olduğu sorulmuş ve Karşıyaka hakkında sahip olduğu duygular ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Tablo 6). Bu sorularla mekâna karşı oluşan uzaklaşma- yaklaşma davranış biçimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada alınan cevapların %65.3'ü olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Olumlu ifadelerin çoğunluğunun güvenlik, sükunet, aidiyet, insan kalitesi gibi psiko-sosyal bileşenlerden oluştuğu görülmüş; özellikle aydın ve nezih insanlar gibi olumlayıcı sıfatlar öne çıkmış ve en yüksek frekansı oluşturmuştur. Bunların yanı sıra, deniz ve sahil şeridi olumlu olarak belirtilen en önemli çevresel

faktör olarak öne çıkmıştır. Karşıyaka ile olumsuz ifadeler ise Karşıyaka'nın çok göç alması sonucunda aşırı kozmopolit bir hale gelmesi ve tanıdıklığın azalarak aidiyet duygusunun sekteye uğramasından oluşmaktadır. Sonuç olarak Karşıyaka hakkındaki olumlu ifadelerin baskınlığı daha önce Karşıyaka ziyaret sıklığı ile ilgili olan soruya %59.1 oranında verilen "sıklıkla" yanıtıyla uyumlu biçimde katılımcıların ağırlıklı Karşıyaka'ya yaklaşma davranışı geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

3.3.4 Bilişsel Haritalar Aracılığıyla Elde Edilen Sonuçlar

Yapılan görüşmelerin ardından katılımcılardan zihinlerindeki Karşıyaka haritasını çizmeleri istenmiş, ve bu haritalarda duygu, düşünce ve yazılara yer verebilecekleri belirtilmiştir. Katılımcıların Karşıyaka'ya ilişkin zihinlerindeki çevresel imaj Lynch'in İmgelenebilirlik Teorisi'ndeki (*Imageability Theory*) beş strüktürel bileşene göre analiz edilmiştir (*kenarlar, bölgeler, yollar, düğüm noktaları ve işaret noktaları*). 22 katılımcının 17'si harita çizmeyi kabul etmiştir, ancak 3 katılımcı çizim yapamadıklarında ısrarcı olup yalnızca yazı yazmışlardır. İki katılımcı ise kesin olarak çizim yapmayı reddetmiş ve yalnızca görüşme sorularını cevaplandırmışlardır.

Bilişsel haritalarda çiziler öge gruplarına bakıldığında kenarlar (%28.3), düğüm noktaları (%25) ve işaret öğelerinin (%23.9) öne çıktığı görülmektedir (Tablo 7). Bu durum Lynch'in (2018) Jersey City'de yaptığı alan araştırması sonuçları gibi yollara ve bölgelere kullanıcılar tarafından çok önem verilmediğini göstermektedir. Lynch bunun sebebini çalışmanın yaya olarak yapılması ve bu sebeple kişilerin araç kullanımındaki yolları ihmal etmesi ve çalışmanın yapıldığı bölgedeki sosyal statünün katılımcıların bazı bölgeleri görmezden gelmesi olarak açıklamıştır. Bu açıklama bu çalışmadaki durum için de geçerli olarak görülebilir, zira çalışma yaya olarak ve Karşıyaka'nın belirlenen 3 bölgesinde yapılmıştır.

Haritada çizilen ögeler incelendiğinde ise görüşmelerde öne çıkan imgelerle örtüşen durumlar gözlenmektedir. Görüşmelerde Karşıyaka ile bağdaştırılıp imgeleştigi or-

Şekil: 4
Karşıyaka denince akla gelen bileşenlerin oranlarının grafik gösterimi.

Tablo: 6
Karşıyaka hakkında kullanılan olumlu-olumsuz ifadeler ve oranları.

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Olumlu İfadeler	İnsan Kalitesi	12	65.3
	Sahil	9	
	Sükunet	9	
	Aidiyet Tanıdıklık	5	
	Deniz	4	
	Güvenlik	3	
	Eşitlik	3	
	Alışveriş İmkanları	3	
	Canlı Şehir Hayatı	3	
	Ulaşım İmkanları	3	
	Düzen	3	
	Parklar	2	
	Özgürlük	2	
	KSK	1	
	Siyasi Görüşler	1	
	Eski İzmir Hatıraları	1	
Olumsuz İfadeler	Aşırı Kozmopolitlik	7	34.7
	Kentsel Dönüşüm ve Betonlaşma	5	
	Tanıdıklığın Azalması	3	
	Trafiğin Artışı	2	
	Kötü Koku	2	
	AVM'lerin Çoğalması	2	
	Tramvay	2	
	Anadolu Cd. Üstündeki Yapılaşma Tanıdıklık	2	
	Kötü Belediye Hizmetleri	2	
	Monotonluk	2	
	Sokak Hayvanlarının Çokluğu	1	
	Dar Kaldırımlar ve Sokaklar	1	
	Kapitalizm	1	
	Sonradan Görmürlük	1	
	Bencilik	1	
	Toplam	98	100

taya konulan deniz, sahil, Karşıyaka İskele, Karşıyaka Çarşı gibi öğeler haritalarda da çizilmiş ve katılımcıların Karşıyaka algısında önemli yer tuttıkları bilgisi bilişsel haritalarla elde edilerek pekiştirilmiştir (Şekil 5).

4. Tartışma ve Sonuç

Bir kentin kullanıcılar tarafından benimsenmesi ve kullanılması; kentin okunabilir

ve tanımlanabilir olması ve kişilerin o mekânda aidiyet, güvenlik, sosyalleşme gibi temel ihtiyaçlarını giderebilmesini sağlayan nitelikli kentsel mekânlara sahip olmasıyla doğru orantılıdır (Lynch, 2018). Tüm bu parametreler Lynch'in İmgelebilirlik Teorisi'nde (Imageability Theory) açıklandığı üzere kimlik, strüktür ve anlam öğelerine sahip bir kentsel imajla mümkün

	Ögeler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kenar	Deniz/Sahil	18	28.3
	Ağaç dizisi	8	
Bölge	Konutlar	4	7.6
	Dükkanlar (Bostanlı)	3	
Yol	Sahil Yürüyüş Yolu	5	15.2
	Tramvay Yolu	3	
	Girne Caddesi	2	
	Yalı Caddesi	2	
	Eshot Sokağı	2	
Düğüm Noktası	Karşıyaka Çarşı	12	25
	Mavibahçe	5	
	KY İzban/Minibüs Durakları	4	
	Atakent Kavşak	1	
	Balıkçı Barınağı	1	
İşaret Ögesi	Karşıyaka İskele	9	23.9
	Karşıyaka İş Bankası	5	
	Bostanlı İskele	3	
	D&R Karşıyaka	1	
	Karşıyaka Çarşı Burger King	1	
	Beşikçioğlu Camii	1	
	Bostanlı Bravo Pastanesi	1	
	Suat Taşer Açık hava Tiyatrosu	1	
	Toplam	92	100

Tablo 7
Bilişsel haritalarda çizilen ögeler.

olabilir (2018). Bunlara ek olarak, Mahrebian ve Russell'ın Uzaklaşma-Yakınlaşma Teorisi'nde (*Avoidance-Approach Theory*) ifade ettiği gibi bir mekâna dair olumlu duygular, o mekâna yaklaşma (*approach*), bir mekana dair olumsuz duygular ise o mekândan kaçınma (*avoidance*) biçiminde davranışsal tepkilere neden olmaktadır (1974). Özetlemek gerekirse, kentin benimsenmesi ve kullanılması iyi bir kentsel imaj ve kente karşı oluşturulan olumlu duygusal bağlarla mümkün olabilmektedir.

Çalışma kapsamında Karşıyaka'nın çevresel algısı bilişsel ve duygusal boyutlarıyla birlikte bütünsel olarak elde edilmiştir.

Bu veriler katılımcıların Karşıyaka'yı ne sıklıkla kullandıklarını, hangi boyutlarıyla algıladıklarını, Karşıyaka'ya dair duygularının neler olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı grubunun çoğunluğu Karşıyaka'da ikamet eden veya çalışan, dolayısıyla

Karşıyaka'yı aktif olarak kullanan ve bölgeyi sıklıkla ziyaret eden kişilerden oluşmaktadır. İlçeye ulaşımın kolay olması da ayrıca kullanımı arttıran ve yoğun kentsel deneyimi sağlayan önemli bir parametre olarak görülebilir. Ziyaret sebeplerinde ve ziyaret edilen yerlerde alışveriş teması ve alışveriş imkânı sunan Mavibahçe, Karşıyaka Çarşısı gibi mekânlar öne çıkmaktadır. Sosyalleşme ve yeme-içme mekanları, alışveriş aktivitesini izleyen ikinci önemli ziyaret yerleridir. Bu verilere bakıldığında Karşıyaka'nın gündelik hayatının oldukça hareketli olduğu, sıklıkla ziyaret edildiği, dolayısıyla Karşıyaka'ya ilişkin yakınlaşma (*approach*) davranışının (*Mehrabian ve Russell, 1974*) olduğu sonucuna varılabilir. Yakınlaşma davranışının oluştuğunu ortaya koyan bir diğer veri ise katılımcıların Karşıyaka ile ilgili olumlu duygularının olumsuzlara göre daha baskın olmasıdır.

Şekil: 5
Bilişsel haritalardan elde edilen verilere göre
Karşıyaka'nın imgesel öğeleri.

Karşıyaka algısının duygusal boyutunun yanı sıra bilişsel boyutu incelenirken katılımcılardan Karşıyaka denince akıllarına gelenleri sıralamaları istenmiştir. Böylece Karşıyaka'nın kullanıcıları tarafından hangi yönleriyle öznelşerek kimlik kazandığı, belleklerinde yer ettiği ve imgeleşerek anlamlandırıldığı Lynch'in İmgelenbilirlik Teorisi'nde bahsettiği kimlik ve anlam olguları bağlamında ortaya konmaya çalışılmıştır. Sahil şeridinin varlığı ve denize yakınlık Karşıyaka'nın tarihsel süreci boyunca hep önde olan faktörlerden olmuştur. Görüşmelerden elde edilen verilere bakıldığında günümüzde de sahil şeridi ve denizin kent belleğindeki yerini koruyarak duygusal ve bilişsel açıdan Karşıyaka kullanıcıları için önemli bir imge değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kullanıcıların belirttiği Karşıyaka Çarşısı, Karşıyaka Spor Klubü, seçkin insan profili, rahatlık, huzur ve güvenlik gibi bazı olgular da Karşıyaka'nın kimliğinin önemli parçaları olarak tanımlanmaktadır.

Katılımcıların bilişsel haritalarda çizdikleri öğelerle, görüşmelerden elde edilen veriler karşılaştırıldığında birbiriyile örtüşen Karşıyaka imgeleriyle karşılaşmıştır. Bu anlamda Karşıyaka'nın çevresel algısında sınır öğeleri olarak deniz, sahil ve sahildeki ağaçların, bölge olarak konut alanlarının, yol öğesi olarak Sahil yolunun, düğüm noktası olarak Karşıyaka Çarşısı'nın, işaret noktası olarak ise Karşıyaka İskelesi'nin önemli yer tuttuğu görülmüştür. Bölge ve yol bileşenlerinin algıda geri planda kalması, çalışmanın yaya olarak ve belli bölgelerde yapılması ve katılımcı sayısının az olması ile yorumlanabilir.

Özetlemek gerekirse, bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Karşıyaka; ticari, sosyal, kültürel ve rekreatif açılarından olumlu kentsel deneyimler sunan, çok yönlü ve hareketli bir kamusal hayatın hüküm sürdüğü, yaklaşılan/ziyaret edilen bir yerleşim alanı olarak belirmektedir. Çeşitli ve kolay ulaşım olanakları, alışverişe dair geniş yelpazede sunduğu imkânlar, zengin kültürel ajandası ve sosyalleşmeye olanak veren çok sayıdaki mekânı ile tarihsel süreçte olduğu gibi Karşıyaka bugün de kent belleğinde önemli yere sahiptir. Karşıyaka bu araştırmada verimli olarak kullanılan, benimsenen, aidiyet kurulan, kullanıcıların kendilerine göre anlamlandırabildiği ve duygusal bağlar kurabildiği bir kentsel bölge olarak öne çıkmaktadır. Var olan olumsuzlukların çoğunluğunun trafik, ulaşım seçeneklerinin azaltılması, betonlaşma gibi fiziksel çevre bileşenleriyle alakalı olduğu düşünüldüğünde, belediye hizmetlerinin ve bu konudaki yasal düzenlemelerin daha kontrollü ve başarılı şekilde yürütülmesinin Karşıyaka kullanıcılarının memnuniyet düzeyini arttıracığı düşünülmektedir●

Kaynakça

- Appleyard, D. (1976). *Planning a pluralistic city*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Arnheim, R. (2018). *Görsel Düşünme*. R. Oğdul (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ayna A. ve Domaniçli F. S. (2011, Ekim). Duyusal Hacim. *Mimari Tasarım Eğitimi: Bütünleşme* içinde. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Bahtiyar Karatosun, M. ve Oğun, T. N. (2017). İzmir K1y1 Kamusalındaki Dönüşümün 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıl Başlarına Uzanan Süreçte İrdelenmesi: Alsancak ve Karşıyaka Kıyıları Örnekleme. *İzmir'de Kent, Mimarlık ve Kamusalılık* (s. 45-66) içinde. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Bakker I. & Van der Voordt T. & Vink P. & De Boon J. (2014). Pleasure, Arousal, Dominance: Mehrabian and Russell Revisited. *Current Psychology*, 33(3), 405-421. doi: 10.1007/s12144-014-9219-4. Erişim adresi: https://www.levenswerken.eu/flash/pleasure_arousal_dominance.pdf
- Downs, R. M. ve Stea, D. (1973). Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products. R. M. Downs & D. Stea (Ed.), *Image and Environment* (s. 8-26) içinde. Chicago: IL:Aldine
- Eagleman, D. (2013). *Incognito- Beynin Gizli Hayatı*. Z. Arık Tozar (Çev.). İstanbul: Domingo Yayınları.
- Erdoğan B. (2012). Bir K1y1 Yerleşmesinde Kimlik Dönüşümü: Tarihsel Süreç İçinde Karşıyaka'nın (İzmir) K1y1 Kullanımında Gözlenen Değişimler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 21(2), 37-46. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/56743>
- Gärling T., Golledge R.G. (1989). Environmental Perception and Cognition. E.H. Zube ve G.T. Moore (Ed.). *Advance in Environment, Behavior, and Design Vol. 2* içinde. Springer, Boston, MA. doi: 10.1007/978-1-4613-0717-4_7. Erişim adresi: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4613-0717-4_7#citeas
- Gibson, J. J. (1966). *The senses considered as perceptual systems*. Boston: Houghton & Mifflin.
- Golledge, R. G. (1999). Human wayfinding and cognitive maps. R. G. Golledge (Ed.), *Wayfinding Behavior: Cognitive Mapping and Other Spatial Processes* (pp. 5-45) içinde. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/books?id=TjzxpAWi-amUC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Ittelson, W. H. (1973). Environment perception and contemporary perceptual theory. W. H. Ittelson (Ed.), *Environment and cognition* içinde. New York: Seminar.
- Ittelson, W. H. (1978). Environmental Perception and Urban Experience. *Environment and Behavior*, 10(2), 193-213. doi: 10.1177/0013916578102004. Erişim adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0013916578102004>
- İnceoğlu M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ A. ve Turut H. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Kentsel Çevre Algısı Üzerine Bir Araştırma: İzmir Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 11(1), 31-51. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/1910/20050.pdf>
- Karakuş P. (2007). *İzmir Kültürparkı'nın, İzmirli Açımdan Anlamı ve Kültürpark Hakkındaki Temsilleri* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK veritabanından erişildi. (Tez No: 221630)
- Lang, J. (1994). *Urban design: the American experience*. John Wiley & Sons.
- Lange, E. (2005, Mayıs). Issues and Questions for Research in Communicating with the Public through Visualizations. *Trends in Real-Time Landscape Visualization and Participation: Proceedings at Anhalt University of Applied Sciences* konferansında sunulan bildiri, Dessau, Almanya. Erişim adresi: http://193.25.34.143/studiengaenge/mla/mla_fl/conf/pdf/conf2005/11lange_c.pdf
- Lefebvre, H. (2002). *Critique of Everyday Life, Volume II*. J. Moore (Çev.). London and New York: Verso.
- Lewin, K. (1951). *Field theory in the social sciences*. New York: Harper.
- Lynch K. (2018). *Kent İmgesi*. İ. Başaran (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orj. Basım Tarihi: 1960).
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York, NY: Harper & Row Publishers.
- Mehrabian, A., & Russell, J. A. (1974). *An approach to environmental psychology*. USA: The Massachusetts Institute of Technology.
- Milgram, S. (1970). The experience of living in cities. *Science*, 167(3924), 1461-1468. doi: 10.1126/science.167.3924.1461. Erişim adresi: https://www.jstor.org/stable/1728966?seq=1#meta-data_info_tab_contents
- Norberg - Schulz, C. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.
- Nasar, J. L. (1998). *The evaluative image of the city*. ABD: Sage Publications
- Pallasmaa J. (2018). *Tenin Gözleri*. İstanbul: YEM Yayıncılık.
- Rapoport A. (1977). *Human Aspects of Urban Form*. New York: Pergamon Press.
- Sağsöz A.ve Al S. (2013). Kent İçinde Bir Yapı, Yapı İçinde Bir Kent. *Sanat Tarihi Dergisi*, 22(2), 91-109. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/152516>
- Selçuk F. & Türkseven Doğrusoy İ. (2016). Can Cognitive Mapping Be An Alternative Tool For The Participatory Rehabilitation Of Historical Urban Spaces? The Case Of Kemeraltı Bazaar In Izmir Turkey. *Archdesign '16 Proceedings Book* (s.325-334) içinde. İstanbul: Dakam Yayınları.
- Sormaykan, T. (2008). *1950'den Günümüze Karşıyaka'da Apartman Tipi Konut Yapılarındaki Mekânsal Değişim ve Dönüşümler*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. YÖK veritabanından erişildi. (Tez No: 244605)
- Steiner, R. (1981). Man's twelve senses in their relation to imagination, inspiration, intuition. *Anthroposophical Review*, 3(2), 12-19. Erişim adresi: <https://www.waldorflibrary.org/images/stories/articles/twelvesenses.pdf>
- Tanaç Kiray, M. (2006). Karşıyaka Çamlık Sokak'ta 1950'li Yılların Tekil Konut Mimari Karakterini Taşıyan Üç Ev. *Ege Mimarlık*, 3(58), 40-43. Erişim adresi: <http://www.izmimod.org.tr/egemim/58/40-43.pdf>
- Türkseven Doğrusoy İ. (2017). Kentsel Kamusal Mekânda Duyusal Analiz ve Tasarım: Tarihi Kemeraltı Çarşısında Bir Eğitim Deneyi. *İzmir'de Kent, Mimarlık ve Kamusalılık* (s. 133-164) içinde. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Uz A. ve Uz N. (2017). Şehir ve Heykel, Şehirde Heykel, Şehirlerin Sembolleri Heykeller. *ASEAD*, 4(12), 721-730. Erişim adresi: http://www.asead.com/FileUpload/bs683328/File/721-730_uz-uz.pdf

- Yazıcıoğlu Halu Z. (2010). *Kentsel Mekân Olarak Caddelerin Mekânsal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi Bağdat Caddesi Örneği* (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. YÖK veritabanından erişildi. (Tez No: 293851)
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. (Orj Basım Tarihi: 1999).